

Ontwikkelingssamenwerking voorbij

Milan Rutten en Dirk Van der Maelen

Stafmedewerker SP-Internationaal secretariaat/SEVI en SP-Internationaal secretaris/SP-parlementslid

De wereld is ons dorp. Als één huis brandt, zijn alle daken in gevaar. Toch blijft internationale solidariteit een thema dat stiefmoederlijk wordt behandeld. De auteurs willen het over een andere boeg gooien. In dit artikel zetten ze de puntjes op de i.

Iedereen is voor internationale solidariteit, maar voor niemand is het een prioriteit. Internationale solidariteit is zo één van die thema's dat traditioneel meewarig wordt behandeld. Het buitenland heeft de grote massa nooit echt aangesproken. De tv-beelden van de massale moordpartijen en de dagelijkse miserie in Afrika blijven niet langer op ons netvlies branden, maar ervaren we eerder als stoorzenders tijdens een gezellig avondje voetbal kijken. De kudden 'witte olifanten', de corruptie en inefficiëntie doen ons het hoofd afwenden van het collecte-busje voor de jaarlijkse 11.11.11.-campagne. Een voetje lichten willen we nog, maar hopen dan gauw dat die kinderarbeid verdwenen is door een ander merk te kopen.

Het is nog moeilijk de massa te beroeren met heftige discussies voor of tegen grote voorbeelden uit ontwikkelingslanden: de steun voor het Chili van Allende en het protest tegen Pinochet, het Tanzania van Nyerere, het Nicaragua van de Sandinisten, de VS-politiek in Vietnam en het Zaïre van Mobutu. De nieuwe lichte regeringsleiders, zoals Fujimoro in Peru, Museveni in Oeganda en Hun Sen in Vietnam, zijn koel en berekend en willen niet weten van emotionele debatten rond mensenrechten en dergelijke. Enkel koninklijke hoogheden en rockende legendes kunnen bij leven en dood de aandacht vestigen op punctuele wereldproblemen.

Hoewel de linkervleugel van politiek België zeven jaar de buitenwacht in handen heeft, kijkt

men ook in progressieve middens een beetje vreemd aan naar dat buitenland. Officieel zal men internationale solidariteit wel veel lippen dienst bewijzen. Maar daar waar solidariteit met onze medemens aan de andere kant van de aardbol nog leeft, is die vaak ingegeven door nostalgische gevoelens met de socialistische internationale van Lenin of Trotsky, of met het avonturisme van Che Guevara.

Op zich is dat een opmerkelijk gegeven, want het zijn juist zaken van buitenaf die de voorbije decennia onze leefwereld gekenmerkt hebben. De toegenomen aandacht voor de grensoverschrijdende milieuvervuiling, de val van de Berlijnse muur, de Europese integratie en de globalisering, zijn factoren die dagelijks en daadwerkelijk ingrijpen op de traditionele bekommernissen van links, zoals werkgelegenheid en gezondheidszorg.

Een wereld van verschil

Al dat navelstaren heeft er bijna toe geleid dat we nog nauwelijks beseffen dat de wereld rondom ons de voorbije vijftig jaar ontzettend veranderd is. Nooit eerder in de geschiedenis van de mensheid volgden de veranderingen zich in zo'n hoog tempo op. Nooit eerder waren er op deze planeet zoveel potentiële kansen voor economische en sociale ontwikkeling van allen, voor democratie, voor de ontplooiing van de vrouw, voor de rechten van kinderen.

Enerzijds is de wereld groter geworden. Vijftig jaar geleden telden we 66 soevereine staten.

Vandaag zijn het er meer dan 190. In 1945 leefden er op deze wereld 2,5 miljard mensen. Thans bedraagt dit aantal meer dan het dubbele. De industriële productie, landbouw en dienstensector zijn spectaculair gegroeid, niet in de laatste plaats door een fenomenale technologische revolutie. De wereldeconomie is met een factor zes toegenomen en de wereldhandel heeft een ware explosie gekend [1].

Anderzijds is de wereld kleiner geworden. De transportmogelijkheden zijn sterk verbeterd. Afstanden waar men vijftig jaar geleden nog dagen over deed, worden nu in enkele uren overbrugd. Ook de informatie- en communicatiemiddelen zijn gigantisch toegenomen. Elk moment van de dag kunnen we ons laten meevoeren in een beeldenstroom van over de hele wereld en over elk aspect van het leven. Radio, televisie en internet geven een mondiale dimensie aan de huidige samenleving. Sommigen dromen dan ook al weg bij de gedachte aan een global village. Hoe solidair we willen zijn met de inwoners van dit werelddorp, is een andere vraag.

Internationale solidariteit vertaalt zich traditioneel in ontwikkelingssamenwerking. Reeds in de jaren vijftig jeukte bij vele Westerse donoren een zeker schuldgevoelen om een forse hulpinspanning te leveren voor de 'laag ontwikkelde landen' die zich toen langzaam losmaakten van het koloniale juk. Van meet af aan werd ontwikkelingssamenwerking stiefmoederlijk behandeld. Zo vertelt de Belgische overlevering dat Jef Van Bilsen de eerste beleidsverantwoordelijke voor ontwikkelingssamenwerking werd omdat de toenmalige eerste minister op weg naar het paleis in de waan verkeerde dat hij geen taalevenwicht had bij de portefeuilleverdeling. Regering en parlement moesten stevast een geeuw onderdrukken wanneer de begroting voor ontwikkelingssamenwerking aan bod kwam. Eén dollar of frank meer of minder voor één of ander verlichte despoot in de rimboe, geen haan die er naar kraaide. Ontwikkelingssamenwerking bleef een debat voor ingewijden.

Een gapende kloof

Ontertussen hoopten de cijfergegevens zich duizelingwekkend op. De tegenstellingen in de

wereld zijn alsmaar groter geworden. Dat geldt niet alleen tussen de (ontwikkelingslanden en de ontwikkelde) landen, maar ook binnen de landen zelf. Ongeveer de helft van de landen is er economisch slechter aan toe dan 10 of meer jaar geleden. In 70 ontwikkelingslanden liggen de inkomensniveaus vandaag lager dan in de jaren zestig of zeventig. Ongeveer 1 miljard mensen moet overleven met slechts 35 fr. per dag. Een select clubje van 477 miljardairs heeft metertijd evenveel vergaard als datgene waarmee bijna de helft van de wereldbevolking jaarlijks moet rondkomen.

Wie geloofde dat deze cijfers tot een spontane opstoot van internationale solidariteit zouden leiden, keerde van een kale reis terug. Zo is het aandeel van ontwikkelingshulp in de nationale budgetten van de OESO-landen nog steeds ver verwijderd van de 0,7%-norm die door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (VN) en het Development Aid Committee van de OESO (DAC) werden vooropgesteld in de jaren '60. Meer zelfs, in de periode 1990-1994 noteerden de statistieken een daling met 5,6% van de officiële ontwikkelingshulp van de OESO-landen (de zgn. ODA) [2]. In 1995 bereikte de officiële ontwikkelingshulp een historisch dieptepunt. De 21 OESO-landen gaven slechts 2.065 miljard fr. uit via ontwikkelingssamenwerking. Bovendien werd de rij wachtenden aan het donorloket steeds langer met het ineensinken van het Oostblok. Landen die vroeger ongeveer 8% van de ODA voor hun rekening namen, staan nu mee in de rij (Albanië, Voormalig Joegoslavië, Georgië, Tadjikistan, e.a.). Dit betekent overigens dat de koek voor de traditioneel armste landen niet alleen kleiner wordt in absolute cijfers, maar ook hun aandeel slinkt. 10% van de ODA gaat momenteel naar landen uit het voormalig Oostblok. De ontwikkelingsagenda is ook steeds zwaarder geworden. En aan elk nieuw itemtje is een prijskaartje verbonden. Aandacht voor het leefmilieu, de gelijkheid tussen man en vrouw, stedelijke ontwikkeling en inheemse volken zijn thema's die pas in de jaren negentig op enige aandacht konden rekenen. Als toemaatje moet gezegd worden dat minstens 10% van de ontwikkelingsgeldten nodig is om de donoradministraties, medefinancierings-

organisaties, multilaterale en private organisaties draaiende te houden. M.a.w. ontwikkelingssamenwerking is een heuse industrie geworden.

Druppels op een hete plaat

Als we vervolgens de cijfers voor ontwikkelingshulp toetsen aan bijvoorbeeld de impact die de internationale handel of een verdere inkrimping van de militaire uitgaven zouden betekenen, komen we tot een aantal opmerkelijke vaststellingen. Als de belemmeringen tegen de invoer van textiel en landbouwproducten worden opgeheven, zou dat de ontwikkelingslanden ten minste 3.500 miljard fr. per jaar aan bijkomende exportontvangsten opleveren. Dit is bijna tweemaal zoveel als de jaarlijkse ODA. Toch verkiezen we om bijna de helft van de Europese begroting uit te geven aan landbouwsubsidies waarvan de productiviteit in vraag gesteld kan worden [3]. De private investeringen in de ontwikkelingslanden bereikten in 1996 met 8.540 miljard fr. een recordhoogte [4]. De financiële geldstromen die via officiële ontwikkelingssamenwerking ontstaan, tuimelen daarentegen van het ene dieptepunt naar het andere.

De cijfers voor militaire uitgaven zijn des te ontnuchterend. In 1995 werd er wereldwijd meer dan 27.650 miljard fr. uitgegeven aan wapens [5]. Dit is bijna vijftien keer zoveel als de officiële ontwikkelingshulp. In de ontwikkelingslanden zijn er ongeveer 20 soldaten voor één geneesheer. Nochtans zijn de kansen om te sterven aan een te voorkomen ziekte of slechte voeding 33 keer zo groot dan te sneuvelen in een gewapend conflict [6]. Op het vlak van menselijke ontwikkeling behoort Afghanistan tot de vijf armste landen van de wereld, maar op het vlak van aankoop van wapens nestelt het zich in de top vijf. De vijf permanente leden van de VN-Veiligheidsraad staan in de top zes, als het komt op het uitvoeren van conventionele wapens naar derden. Zo is in België de begroting voor landsverdediging nog steeds een drievoud van de middelen die voor internationale samenwerking worden vrijgemaakt [7]. Naast het verlies aan mensenlevens betekenen deze uitgaven ook een verlies in economische capaciteit die beter voor andere doeleinden zou aangewend

worden. Deze cijfers plaatsen het debat rond de 0,7%-norm in een ander daglicht. In tegenstelling tot de Maastricht-normen bleven de inspanningen voor de 0,7%-norm beperkt tot symbolische lippendienst. De ene heilige koe is duidelijk de andere niet.

Het concept ontwikkelingssamenwerking is een lemen tijger gebleken waarvan bijvoorbeeld de Aziatische tijgers niet veel hoefden te leren. Toch bewijzen de cijferreeksen die jaarlijks door de Wereldbank en verschillende VN-organen worden gepubliceerd, dat er nood is aan een stelsel voor internationale solidariteit. De globalisering van het wereldgebeuren heeft zich voornamelijk op economisch en financieel vlak laten voelen. De indruk ontstaat dan ook terecht dat de politiek op wereldvlak de feiten achternaholt, uit onkunde en onwil. Zo is het momenteel bon ton om de zonden van de wereld af te schuiven op de enige structuur inzake wereldsolidariteit die voor handen is, met name de Verenigde Naties en haar multilaterale dochterorganisaties. Het klopt dat in het VN-systeem het beste en slechtste van internationale samenwerking terug te vinden zijn. Maar het getuigt van absolute onwil om ieder falen van de internationale gemeenschap op de schouders van de VN te leggen. Dat VS-president Clinton de VN het ene verwijt of het andere vraagt, is vrij cynisch. Want alles wat de VN doet of niet doet, hangt grotendeels af van de VS-houding in de Veiligheidsraad. De VN is niet meer dan een verzameling van 185 lidstaten. Dat de VN een geld verslindende bureaucratie zou zijn, is een relatief gegeven. Het prijskaartje van het hele VN-systeem, uitgezonderd de Wereldbank en het IMF, bedraagt niet meer dan 350 miljard fr. of evenveel als de brandweer van New York. Het VN-systeem telt ongeveer 50.000 personeelsleden, evenveel als het aantal ambtenaren werkzaam in de Belgische federale ministeries.

Internationale solidariteit gewenst

Al die retoriek, cynisme over en desinteresse in het internationale gebeuren is een spijtige zaak. Het is niet verstandig ons af te wenden van al de wereldproblemen en ons te verschuilen achter het doemdenken dat ingegeven wordt door de globalisering. Jacques Delors wist

het gevat te verwoorden tijdens de VN-conferentie over Leefmilieu en Ontwikkeling (Rio, 1992): "De wereld is ons dorp: als er één huis in brand raakt, zijn alle daken boven ons hoofd onmiddellijk in gevaar. Als slechts één van ons begint met de herbouw, zijn diens inspanningen puur symbolisch. Solidariteit moeten we elke dag weer tonen: ieder van ons moet zijn eigen aandeel in de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen". Wil de sociaal-democratie in de 21ste eeuw internationale solidariteit in haar vaandel blijven dragen, dan staat ze voor een drietal fundamentele keuzes.

Hierboven haalden we reeds aan dat 1 miljard mensen moeten overleven met 35 fr. per dag. Aanvaarden wij als sociaal-democraten dat een select clubje miljardairs zwemt in zijn dollars, terwijl wereldwijd 250 miljoen kinderen moeten werken voor een hongerloot? Iedere 15 seconden wordt er iemand besmet met het Aids-virus. Jaarlijks worden er meer dan 500 vakbondslieden vermoord omdat ze opkomen voor de rechten van hun medearbeiders. Economische groei is duidelijk geen garantie voor menselijke ontwikkeling. Thailand kent sinds 20 jaar een jaarlijkse groei van 8% van het BNP, maar ondertussen moet de regering bekennen dat slechts 10% van de bevolking rijker is geworden. Is het normaal dat multinationale ondernemingen subsidies krijgen om hier mensen te ontslagen met een zogenaamde gouden handdruk, om dan met *andere subsidiegelden een bedrijf te openen in Ierland of Tsjechië?* Aanvaarden we dat speculatie enkelen verrijkt en velen verarmt?

We kunnen hieruit besluiten dat de sociale en economische tegenstellingen tussen de industrielanden en ontwikkelingslanden een onmenselijk hoog niveau hebben bereikt. Eén en ander roept onvermijdelijk de vraag op naar een betere ordening van en betere regels voor het economische gebeuren op wereldvlak. Dat is de eerste keuze waarvoor de sociaal-democratie staat. Willen we werk maken van een nieuw wereldbeheer? Gaan we op zoek naar alternatieve financieringsbronnen om de vele uitdagingen aan te kunnen? Of denken we dat de grenzen van Europa zo hoog kunnen optrekken dat we al die problemen kunnen buitenhouden?

Duurzame vrede

Een sociaal en economische stabiele en welvarende samenleving is de beste waarborg voor duurzame vrede en veiligheid. Het louter militair veiligheidsdenken bleek een te enge benadering. Toch zullen conflicten onvermijdelijk blijven. Tussen 1945 en 1995 werden er meer dan 140 gewapende conflicten uitgevochten. Momenteel zijn er minstens 30 gewapende conflicten aan de gang, waarbij jaarlijks minstens duizend mensen omkomen [8]. Sinds 1987 heeft er nochtans een aanzienlijke verlaging van de militaire uitgaven plaatsgevonden, een nieuw gegeven voor de naoorlogse generatie. In 1987 werd ongeveer 35.000 miljard fr. aan wapens uitgegeven, terwijl dit in 1994 gedaald was tot 27.000 miljard fr. Deze jaarlijkse daling van ongeveer 4% werd ingezet door de voormalige kempfanen, de VS en de Sovjetunie. Tussen 1986 en 1996 daalde het aandeel in het BBP van de militaire uitgaven in de EU van 3% naar 1,6%, of bijna een halvering [9].

Wanneer men de opeenvolgende verlagingen van het defensiebudget optelt, komt men tot het zgn. vredesdividend. Voor de periode 1987-1995 zou dit vredesdividend bijna het triljard overstijgen. Bovendien werd het aantal soldaten in de periode 1990-1994 wereldwijd teruggebracht van 27 miljoen tot 23 miljoen, terwijl het aantal werknemers in de wapenindustrie afnam van 16 miljoen tot 11 miljoen [10]. *Toch heeft men niet de indruk dat dit vredesdividend geleid heeft tot meer aandacht voor duurzame menselijke ontwikkeling.* Het merendeel van de vrijgekomen middelen werd in de industrielanden, en in het bijzonder in Europa, aangewend om de begrotingsnormen te halen. Bovendien beperkte dit vredesdividend zich hoofdzakelijk tot de industrielanden, terwijl de wapenhandel welig tierde in het Midden-Oosten, Zuid-Azië en Sub-Saharaans Afrika [11].

Vervolgens zijn het nieuwe elan van de Veiligheidsraad, het glanzend blauwe blazoën van de VN en de politieke wil van de lidstaten langzaam verdwenen. Debâcles, zoals in Somalië en Ruanda, hebben het collectieve veiligheidsstreven herleid tot het noodzakelijk minimum. In 1994 telde de VN 18 vredesoperaties, werden er 80.000

blauwhelmen uit 22 landen ingezet tegen een jaarlijkse kostprijs van 115,5 miljard fr. Nu zijn dat nog steeds 17 vredesoperaties, maar het aantal vredeshandhavers werd verminderd tot 23.000 en de uitgaven beperkt tot 45,5 miljard [12].

Dit brengt ons tot de tweede keuze. Internationale solidariteit betekent dat we tussenbeide komen wanneer een huis in onze straat brandt, ook al werd het vuur aangestoken. Het behoort dan ook tot de verantwoordelijkheid van de sociaal-democratie om te wedijveren voor Europese, regionale en multilaterale veiligheidsstructuren. Nucleaire en conventionele ontwapening blijven primordiaal, ook in de 21ste eeuw.

Eindigheid van de aarde

Sinds 1950 is de wereldbevolking verdubbeld en de wereldeconomie verviervoudigd. De jaarlijkse behoefte aan granen is bijna verdrievoudigd, de consumptie van vis en ander uit zee verkregen voedsel is meer dan verviervoudigd. Het gebruik van water is verdrievoudigd, evenals de consumptie van vlees, en het gebruik van brandhout. Het gebruik van timmerhout is meer dan verdubbeld en het gebruik van papier verzesvoudigd. Het jaarlijks verbruik van fossiele brandstoffen, met de daaruit resulterende kooldioxide-uitstoot, is bijna verviervoudigd. In al deze gevallen gaat het dus om jaarlijkse verbruiksniveaus die met een factor twee, drie, vier of meer zijn gestegen [13].

Men kan zich dan ook terecht afvragen of de natuur dit aankan. Een eenvoudige vergelijking betreft ieders spaarboekje. Wanneer je een bepaald bedrag hebt bekomen als startkapitaal, ontvang je jaarlijks een zekere intrest. Wanneer je echter jaarlijks meer uitgeeft dan die intrest, moet je al snel knabbelen aan dat startkapitaal. Het feest zal dan ook snel afgelopen zijn.

De kwaliteit van het leefmilieu en de natuur zullen in grote mate de levenskwaliteit van vandaag en morgen bepalen. Al te veel wordt echter vergeten dat het leefmilieu slechts één element is van het streven naar duurzame ontwikkeling, zeker wanneer men het concept in zijn internationaal kader plaatst.

Als socialisten en sociaal-democraten het concept van duurzame ontwikkeling, in al zijn as-

pecten, onderschrijven, brengt dit ook een duidelijke keuze met zich mee. Duurzame ontwikkeling is in de eerste plaats een universeel gegeven. Het veronderstelt solidariteit ten aanzien van de huidige én toekomstige generaties. Solidariteit ten aanzien van de komende generaties betekent dat de milieudruk per persoon, of beter nog, per eenheid welvaart drastisch moet verlagen, willen we de komende generaties nog een leefbare wereld nalaten.

Een solidariteit ten aanzien van de toekomstige generaties heeft echter enkel zin als men nu krachtadig optreedt tegen elke vorm van discriminatie en uitsluiting, in het bijzonder tegen sociale uitsluiting. Zij die nu geen kansen noch mogelijkheden hebben, kunnen die moeilijk bieden aan de komende generaties. De notie 'noden' in duurzame ontwikkeling duidt in de eerste plaats op de basisbehoeften van de armen die de hoogste prioriteit moeten krijgen. Dit wordt des te meer benadrukt door het grensoverschrijdend karakter van milieuvervuiling. Milieuvervuiling is geen luxeprobleem van de rijke landen, maar een pleidooi voor milieubewustzijn vindt evenmin gehoor in lege buiken.

De keuze voor duurzame ontwikkeling betekent dat voornamelijk wij zullen moeten inbinden. De industrielanden huisvesten momenteel een vierde van de wereldbevolking. Nochtans consumeren zij bijna drie vierde van de fossiele brandstoffen. Een persoon in het rijke Noorden veroorzaakt vier maal zoveel huishoudvuil, elf maal zoveel kooldioxide, zes-en-twintig maal zoveel CFK's en vijf-zeventig-maal zoveel gevaarlijk afval. Chronische ondervoeding, geen toegang tot zuiver water, overbevolking en onleefbare steden behoren daarentegen tot de dagelijkse realiteit van de ontwikkelingslanden.

Een mondiale ethiek

Een internationaal beleid heeft enkel zin als de verschillende elementen ervan ingebed worden in een mondiale ethiek. Als de deelnemers aan het internationale toneel zich gebonden achten aan en gemotiveerd worden door gedeelde verplichtingen, wordt samenwerking tussen verschillende volken met verschillende belangen en uit verschillende culturen vergemakkelijkt en blij-

ven conflicten binnen aanvaardbare en zelfs constructieve grenzen.

Voor sociaal-democraten en socialisten is het van fundamenteel belang dat deze mondiale ethiek zich niet beperkt tot de traditionele mensenrechten, met name de politieke en burgerlijke, maar ook de sociale basisrechten en de rechten van de komende generaties omvat.

De elementen van de mondiale ethiek moeten richtinggevend zijn voor een institutionele vernieuwing en het uitgangspunt vormen van elke vorm van internationale samenwerking. De elementen van die mondiale ethiek zijn: culturele verscheidenheid, mensenrechten (zowel politieke en burgerlijke als sociaal-economische), democratie en goed bestuur. Een positieve aanpak is vereist: landen die zich de elementen van de mondiale ethiek eigen willen maken, hebben recht op een voorkeursbehandeling. Het streven naar de mondiale ethiek moet in de eerste plaats op Europees vlak gerealiseerd worden. Het opkomen voor de mensenrechten heeft ons geleerd dat we eerst naar bondgenoten moeten zoeken, hier en ginder.

De sociaal-democratie staat dus voor drie keuzes: kiezen we voor een wereldwijd sociaal model binnen de grenzen van duurzame ontwikkeling, met supranationale veiligheidsstructuren in geval van nood? Het antwoord is vrij eenvoudig, want in feite is het een valse keuze. Er is maar één antwoord: ja! De sociaal-democratie zal internationaal zijn of het zal niet zijn.

De onderlinge afhankelijkheid op wereldvlak maakt dat een versplintering van een internationaal beleid over verschillende departementen voorbijgestreefd is en soms tegengestelde gevolgen heeft. Ons lot is nauw verbonden met dat van de mensen aan de andere kant van de aardbol. De ene hand kan niet geven wat de andere hand wegneemt. Er is dus nood aan een integrale benadering van het wereldgebeuren.

Dergelijk internationaal beleid moet gebaseerd zijn op het streven naar menselijke zekerheid. Menselijke zekerheid is een universeel gegeven en omvat het streven van iedereen naar zekerheid in alle aspecten van het maatschappelijk leven. M.a.w. zowel op sociaal-economisch en politiek als op ecologisch en cultureel vlak.

Bovendien moet deze integrale benadering stoeien op de fundamentele idee dat een internationaal beleid een instrument is voor het voeren van een sociaal beleid en dat dit beleid ook de mogelijkheden voor een sociaal-democratisch beleid in Vlaanderen en België zelf wil verruimen.

- [1] In 1996 krom de wereldhandel tot 220 biljoen BEF. De wereldhandel in goederen nam met 178,5 biljoen het leeuwendeel voor zijn rekening, terwijl de wereldhandel in diensten afklopte op 42 biljoen. In tegenstelling tot de voorgaande twee jaar tijdens de welke de wereldhandel explosieve groeicijfers van boven de 14% liet optekenen, belandde de wereldhandel terug op zijn vroegere groeipad van 4% op jaarbasis (bron: Wereldhandelsorganisatie).
- [2] Ridell, Roger, *Aid in the 21st Century*, New York, UNDP/Office of Development Studies, 1996, blz. 13.
- [3] Jaarlijks maakt de EU ongeveer 40 miljard ECU vrij voor het voeren van een Europees Landbouwbeleid (1 ECU = circa 40 fr.).
- [4] De cijfers voor private investeringen in ontwikkelingslanden zijn echter te relativeren. 73% van deze investeringen gaat naar slechts 12 landen (China, Mexico, Brazilië, Maleisië, Indonesië, Thailand, Argentinië, Indië, Rusland, Turkije, Chili en Hongarije). Slechts 3% van de totale private investeringen ging naar lage-inkomenslanden (uitgezonderd China en Indië). Weinig landen krijgen m.a.w. veel, terwijl veel landen zeer weinig krijgen. (Bron: Global Development Finance Report 1996, Worldbank, Washington, 1996.)
- [5] De industrielanden gaven 643 miljard US dollar aan wapens, terwijl de ontwikkelingslanden 153 miljard US dollar veil hadden voor wapens.
- [6] Haq, Mahbub ul, *Reflections on Human Development*, New York, Oxford University Press, 1995, blz 129.
- [7] De begroting voor landsverdediging werd wel bevroren op 99 miljard fr.. Ter vergelijking België geeft jaarlijks ongeveer 30 miljard fr. uit aan officiële ontwikkelingshulp.
- [8] Carlsson, Ingvar; Ramphal, Shirdath, *Our Global Neighbourhood*, New York, Oxford University Press, 1995, blz. 14-15.
- [9] Mampaey, Luc, *Les données macro-économiques de la défense des pays occidentaux. Memento défense-désarmement 1995/96*, Brussel, GRIP, 1996, blz. 381.
- [10] Arias Sanchez, Oscar, *The Arms Bazaar*, New York, UNDP/Office of Development Studies, 1996, blz. 13-15.
- [11] Haq, Mahbub ul, *Reflections on Human Development*, New York, Oxford University Press, 1995, blz. 126-127.
- [12] Lewis, Paul, UN Juggles Fewer Troops and Less Cash to Keep Peace, *New York Times*, 2 mei 1997.
- [13] Terhal, Piet, *Milieu en ontwikkeling. Grenzen aan de hulp*, Amsterdam, Het Spinhuis, 1997, blz. 269.